

Lapin ELY-keskus
PL 9060
96101 Rovaniemi

Ailangantunturin pumppuvoimalaitos ja 400 kV:n voimajohto Pirttikoskelle -hankkeen ympäristövaikutusten arviointiohjelma Kemijärvi, Rovaniemi

Lausuntopyyntö

Asian diaarinumero: LAPELY/841/2024

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksessa on ympäristövaikutusten arviointimenetelmästä annetun lain (252/2017) mukaista yhteysviranomaisen lausuntoa varten käsiteltävänä Ailangantunturin pumppuvoimalaitos ja 400 kV:n voimajohto Pirttikoskelle -hankkeen ympäristövaikutusten arviointiohjelma. Hanke sijoittuu Kemijärven kaupungin alueelle sekä voimajohtovaihtoehtojen osalta myös Rovaniemen kaupungin alueelle. Yhteysviranomaisen varaa jakelussa mainituille tahoille mahdollisuuden lausunnon antamiseen arviointiohjelmasta viimeistään 14.6.2024

Tiivistelmä

Kemijoki Oy suunnittelee Ailangantunturille pumppuvoimalaitoksen rakentamista sekä voimajohtoa Ailangantunturilta Pirttikosken sähköasemalle. Hankealue sijaitsee noin 22 km Kemijärven keskustasta etelään. Pumppuvoimalaitoksen yläallas on suunniteltu rakennettavaksi Ailangantunturin päälle ja ala-altaana toimii Kemijärvi. Tuotettava sähkö liitetään Fingridin Autissa sijaitsevaan Pirttikosken sähköasemaan. Voimajohdon jännite on 400 kilovoltia. Hanke käsittää pumppuvoimalaitoksen ylävarastona toimivan yläaltaan rakentamisen Ailangantunturin yläosaan, ruoppauksen ala-altaana toimivassa Kemijärven Kuusilahdessa, tunnelien ja maanalaisten tilojen louhimisen ja rakentamisen, 400 kV:n voimajohdon rakentamisen Fingridin Autissa sijaitsevalle Pirttikosken sähköasemalle sekä sähköaseman ja pääsytien rakentamisen. Rakennettavan voimajohdon pituus on noin 38 km. Voimajohto sijoittuu Kemijärven ja Rovaniemen alueille. Pumppuvoimalaitoksen sähköntuotanto- ja pumppausteho on 550 MW ja laitoksen tyyppi pumpputurbiini. Koneistoja on kolme ja putouskorkeuspotentiaali noin 200 metriä. Ylävarastoaltaan pinta-ala on noin 1 neliökilometri ja vesitilavuus noin 13 miljoonaa kuutiometriä (m³). Pumppuvoimalaitoksen rakennusvirtaama on noin 300 m³/s. Vesitunnelin pituus ylävarastosta alavarastoon on noin 4,5 kilometriä ja halkaisija on noin 9 metriä.

Kemijärven ympäristönsuojeluviranomaisen ja terveydensuojeluviranomaisen Lausunto

Ympäristövaikutusarviointiohjelmassa mainitaan, ettei suunnittelutiedon perusteella voimalla aiheuta esimerkiksi ravinteiden tai raskasmetallien kuormitusta. Kemijärven kaupungin ympäristönsuojelu- ja terveydensuojeluviranomainen huomauttaa, että välillisiä vaikutuksia

virtaaman lisääntymisen vuoksi voi kuitenkin syntyä. Voimakas virtaus kuljettaa ravinteita tehokkaammin alapuoliseen vesistöön sekä saattaa aiheuttaa pohjasedimenttiin sitoutuneiden raskasmetallien ja muiden haitta-aineiden kulkeutumista, liukenemista ja aerobista hajoamista. Haitta-aineiden aerobiset hajoamistuotteet, niiden haitallisuus, ominaisuudet ja vaikutukset on tunnistettava ja arvioitava riittävällä tarkkuudella. Ympäristövaikutusten arviointiohjelmassa tunnistettu vesimassojen sekoittuminen lisää entisestään riskiä haitta-aineiden haitalliseen käyttäytymiseen vesistössä. Edellä kuvatut välilliset vaikutukset, vaikutukset kemiallisen tilan muutoksiin ja kemiallisen tilan luokitukseen on syytä arvioida YVA-ohjelmassa. Haitta-aineiden osalta olisi myös tunnistettava välillisen kuormituksen vaikutukset kalastoon ja pohjaeläimiin. Lisäksi kallion louhinnan seurauksena ympäristöön mahdollisesti joutuvat haitta-aineet on selvitettävä sekä rakentamisen, että toiminnan aikana.

YVA-ohjelman mukaan pumppaaminen aiheuttaa virtauksia ja veden pinnankorkeuden vaihtelua Kuusilahdessa ja mahdollisesti lahden ulkopuolella. Virtausmuutokset voivat vaihtaa vedenlaatuun vesimassojen sekoittumisen ja rannan eroosion lisääntymisen myötä. Kemijärven kaupungin ympäristö- ja terveydensuojeluviranomainen huomauttaa, että vesimassojen sekoittumisesta mahdollisesti johtuva veden samentuminen ja muut vaikutukset olisi tunnistettava asukkaisiin kohdistuvan virkistyskäytön ja terveyden näkökulmasta. Hyväksytyssä Kemijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelmassa on tavoitteeksi kirjattu säännöstelyn kohtuullistaminen Kemijärvestä. Uusi pumppuvoimalahanke lisää vedenpinnan korkeuden vaihtelua ja säännöstelyä entisestään, joten tavoitteet ovat ristiriidassa vesienhoitosuunnitelman tavoitteiden kanssa. Vaikutukset vesienhoitosuunnitelman tavoitteisiin on huomioitava riittävällä painoarvolla.

Kemijärven tilaluokitus perustuu määrityksiin, jossa otetaan huomioon voimakkaasti muutetun vesimuodostuman tapauskohtaiset teknis-taloudellisesti toteuttamiskelpoiset hydrologis-morfologiset parantamistoimenpiteet. Tilaluokitus ei niinkään perustu vesistön luonnontilaan, vaan tilaluokituksessa halutaan varmistaa vesivoimatalouden toiminta. Vesienhoitosuunnitelmassa kuitenkin tavoitteeksi on asetettu Kemijärven säännöstelyn kohtuullistaminen, joten vaikutuksia tilaluokitteluun on syytä tarkastella tästä näkökulmasta käsin. Säännöstely ja sen mahdollinen lisääntyminen vaikuttaa lisäksi Kemijärven tyydyttäväksi luokiteltuun tilaan biologisten muuttujien osalta. Ympäristövaikutusten arviointiohjelman mukaan säännöstely vaikuttaa etenkin vesistön ekologiseen tilaan rantavyöhykkeellä, haittaa kalojen lisääntymistä ja rantavyöhykkeen pohjaeläimistöä. Kemijärven ympäristönsuojeluviranomainen toteaa, että säännöstelyn vaikutuksia on kokonaisuudessaan tarkasteltava riittävällä painoarvolla ottaen huomioon, että tilaluokitus jo tälläkin hetkellä perustuu vesistön keinotekoiseen tilaan. Muu järveen kohdistuva kuormitus ja säännöstelyn kokonaisvaikutukset on tunnistettava yhdessä niin, että ymmärretään kuormituksen kulkeutuminen ja käyttäytymisen voimakkaasti säännöstellyssä järvestä. Vesienhoitosuunnitelman tavoitteet säännöstelyn kehittämisestä ekologisesti kestävämpään suuntaan seuraavalla vesienhoitokaudella on varmistettava ja asiaa tulisi arvioida kattavasti. Arvioinnissa on otettava huomioon myös Kemijärven kaupunginvaltuustossa vireillä oleva valtuustoaloite, jossa ehdotetaan Kemijärven säännöstelyn alarajan nostamista kahdella metrillä. Lisäksi vaikutukset Kemijärven alapuoliselle vesistölle on ymmärrettävä.

YVA-ohjelman mukaan vaikutukset kalastoon selvitetään. Kalastoon liittyvän lähtöaineiston osalta tietoja on saatavilla kattavasti. Tunturilammesta itään lähtevästä purosta kartoitetaan uhanalaisen nilviäislajin esiintyminen. YVA-ohjelman mukaan vaikutuksia vesieliöstöön tehdään asiantuntija-arviona käyttäen tausta-aineistoa sekä hankkeen suunnitteluaineistoa mallinnuksineen ja arviointeineen. Arvioinnissa huomioidaan kalasto ja muu vesieliöstö, kalastus ja muu virkistyskäyttö. YVA-ohjelmassa ei esitetä tarkempia tietoja siitä mihin menetelmiin selvitykset perustuvat. Ohjelmasta ei selviä kuinka kattavasti arvioidaan eri tekijöiden, kuten veden virtauksen, säännöstelyn, veden samentumisen, veden lämpötilamuutosten, haitta-aineiden tai muiden tekijöiden vaikutuksia kalaston ja muun vesieliöstön lisääntymiseen, terveyteen, elinympäristöihin ja muihin tekijöihin. YVA-arvioinnissa tulisi arvioida vaikutuksia vesieliöstöön, kalastoon ja muihin eläimiin riittävän kattavasti sekä rakentamisen että voimalan toiminnan aikana.

Mahdolliset pohjavesien paikallisten virtaussuuntien muuttumisesta tai pohjaveden paineen alenemisesta aiheutuvat vaikutukset lähiympäristöön ja alueen asukkaisiin on tunnistettava. Alueen luontoarvoihin, kuten lampiin ja lähteisiin kohdistuvat vaikutukset ovat tärkeä arvioida kokonaisuutena. Ympäristövaikutusten arviointiohjelman mukaan maanalaisten tilojen kuivanapidon aiheuttamat vaikutukset ympärillä oleviin lähteisiin arvioidaan. Lähteet ovat vesilailla suojeltuja luontotyyppejä, joiden luonnontilaisuutta ei saa heikentää. Kemijärven kaupungin ympäristönsuojeluviranomainen huomauttaa lisäksi, että pohjavesiin kohdistuvien vaikutusten merkitys ja yhteys lähteiden luonnontilaan on selvitettävä. YVA-ohjelman mukaan yläaltaasta maaperään suotautuvan veden vaikutukset lähteisiin arvioidaan. Lisäksi mainitaan, että yksi lähde jää suunnitellun ylävesialtaan alle. Kemijärven kaupungin ympäristönsuojeluviranomainen huomauttaa, että hankkeesta kohdistuu todennäköisesti merkittäviä vaikutuksia useaan alueen suojelun alaisena olevaan luontoarvoon. Luontoarvoihin kohdistuvien vaikutusten arviointiin tulee siksi kiinnittää erityistä huomiota.

Kemijärven säännöstelyn yhteisvaikutusten arviointi yhdessä hankkeen, Seitakorvan vesivoimalaitoksen ja Jumiskon vesivoimalan vaikutusten kesken on tunnistettu ohjelmassa. Kemijärven kaupungin ympäristönsuojeluviranomainen kuitenkin toivoo, että vihreän siirtymän ratkaisuihin otetaan ympäristön- ja vesiensuojelulliset näkökulmat huomioon valtakunnallisesti. Uusien hankkeiden suunnittelussa kaikille vesienhoitoalueille tulisi tehdä ennakkotutkimusta ja ennakkovertailua. Alueita tulisi kartoittaa ennalta ja määritellä ympäristön kannalta mahdollisimman potentiaalisia pumppuvoimalahankkeisiin sopivia alueita. Ympäristövaikutusten arviointia olisi tehtävä ennakoita niin, että uudet hankkeet kohdistuisivat jo lähtökohtaisesti niille alueille, jossa ympäristöön ja ihmisiin kohdistuvat haitalliset vaikutukset ovat mahdollisimman pienet ja hyödylliset vaikutukset mahdollisimman suuret. Todellista tarvetta tulee kartoittaa ja mitoittaa hankkeet valtakunnallisesti vastaamaan kysyntää ja taloutta, mutta myös ympäristötavoitteita kattavasti. Suljettuja pumppuvoimalarakenteita tulisi suosia.

Mahdollisen hankkeessa tarvittavan uuden maa-ainesluvan vaikutukset on tunnistettava YVA-ohjelmavaiheessa riittävällä tarkkuudella ja kartoitettava. Mikäli on tarvetta uudelle maa-ainesten ottoalueelle, sen ympäristövaikutukset on käsiteltävä erillisenä kokonaisuutena. YVA-ohjelmassa on lisäksi huomioitava rakentamisesta syntyvän jätteen käsittely, esimerkiksi puhtaan maa-aineksen läjityspaikat.

Arviointiohjelmassa liikennevaikutuksen arvioinneissa keskitytään tieliikenteelle aiheutuviin vaikutuksiin. Arviointia suoritettaisiin tarkastelemalla hankkeen aiheuttamia muutoksia alueen liikennemäärissä sekä arvioimalla muutoksien aiheuttamia vaikutuksia liikenteen sujuvuuteen ja turvallisuuteen. Arviointi tehdään sanallisesti ja tarkastelualue rajautuu pumppuvoimalaitoksen läheisiin yleisiin teihin (Peräposiontie eli seututie 945) sekä voimajohtolinjan kanssa risteäviin yleisiin teihin (seututie 944 ja yhdystie 19722). Pumppuvoimalan rakentamisvaihe aiheuttaa merkittävän tilapäisen muutoksen alueen liikenteelle verrattuna vähäliikenteiseen nykytilanteeseen. Vaikutukset tulevan kohdistumaan yleisistä teistä erityisesti Peräposiontielle. Pumppuvoimalan toiminnan aikainen liikenne arvioidaan olevan vähäistä. Saadun tiedon mukaan rakentamisvaihe on arvioitu kestävän neljä vuotta. Liikennevaikutuksien osalta tulee arvioida ja mallintaa myös liikenteen huomattavasta kasvusta aiheutuva melu-, värinä- ja pölyhaitta alueen asutukselle erityisesti merkittävän muutoksen vaikutusalueilla.

Ympäristöterveyslautakunta on huolestunut Kemijärven vesistöalueen kokonaistilasta, koska julkisuudessa olleiden tietojen mukaan alueelle on suunnitteilla useita pumppuvoimalaitoksia.